

# Tarımda sermaye bileşimi

- ▶ Teknolojideki gelişmelere ve tüketici taleplerine paralel olarak tarımda kullanılan sermayenin miktarı giderek artmaktadır.
- ▶ Zaman içinde sermaye bileşiminde de değişiklikler meydana gelmekte, bu durum bölgelere ve üretim faaliyetine göre de değişmektedir.
- ▶ İşletme büyüklüğü yanında, işletme nevine göre de sermaye bileşimi farklılık göstermektedir.
- ▶ Sermayenin oransal dağılımı da zamanla değişmektedir.
- ▶ Ülkenin gelişmesiyle birlikte işletmelerde alet ve makine ile döner sermayenin toplam sermaye içindeki payı artarken, arazi ve binaların payı düşmektedir.

## Tarım İşletmelerinde Aktif Sermayenin Dağılımı (Çeşitli İller)

Araştırma Yapılan İl	Yıl	Toprak	Arazi Islahı	Bina	Bitki	Hayvan	Alet ve Makina	Malzeme ve Mühimmat	Para	Toplam
Edirne	1989	64,03	0,09	17,11	0,16	2,05	14,98	0,96	0,62	100,00
Tekirdağ	1989	77,84	0,06	9,28	1,24	1,42	9,30	0,46	0,40	100,00
Kırklareli	1989	53,58	0,16	16,70	0,61	3,32	23,71	1,39	0,59	100,00
Adana	1987	79,05	0,55	6,11	1,93	1,25	9,07	1,40	0,64	100,00
İçel	1981	65,93	0,85	5,74	10,76	0,31	8,07	1,42	0,92	100,00
Manisa	1975	66,49	0,60	10,85	8,19	2,31	8,11	1,81	1,64	100,00
Ankara	1979	61,69	0,14	10,36	2,55	11,66	11,17	1,26	0,90	100,00
Konya	1985	59,71	0,73	14,15	2,09	5,29	15,77	0,89	1,37	100,00
Samsun	1989	57,74	-	26,60	1,79	2,49	11,01	0,37	-	100,00
Kars	1975	58,30	0,09	13,18	6,90	12,25	7,57	1,08	0,63	100,00
Mardin-Şanlıurfa	1987	79,49	0,27	10,42	0,71	5,00	2,85	1,21	0,05	100,00

- İşletmelerin aktif sermayeleri içinde en yüksek paya **toprak sermayesi** sahiptir.
- Aktif sermaye içinde **bina sermayesinin** payı, bölgedeki mekanizasyonun gelişme durumuna bağlı olarak, ikinci ve üçüncü sıradadır. Genelde işletme sahibi olarak kabul edilen çiftçi, işletmenin bulunduğu yörede veya köyde ikamet ettiği için ve işletmecinin ikamet ettiği binanın bedeli bina sermayesi içerisinde gösterildiğinden, bina sermayesi aktif sermaye içerisinde önemli paya sahip gözükmemektedir.
- **Alet ve makine sermayesi**, mekanizasyondaki gelişmeler paralel olarak, aktif sermaye içinde farklı paya sahip olmaktadır.
- İşletmelerde yer verilen meyvecilik, bağcılık vb. üretim faaliyetinin derecesine bağlı olarak **bitki sermayesinin** aktif sermaye içindeki önemi değişmektedir.
- **Arazi ıslah sermayesi** gerek aktif sermaye gerekse çiftlik sermayesi içinde en düşük paya sahip olan bir sermaye unsurudur.
- İşletme sermayesinin unsurlarından olan **malzeme ve mühimmat sermayesi ile para sermayesi** aktif sermaye içinde en düşük paya sahip sermaye unsurlarıdır.

- ▶ Sonuç olarak, toprak sermayesi başta olmak üzere **çiftlik sermayesi** aktif sermaye içinde yüksek paya sahip iken, **işletme sermayesinin** payının düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. Bu durum işletmelerin ileri teknoloji uygulamalarını engellenmesi yanında, çiftlik sermayesi unsurlarının **verimliliğini de olumsuz yönde** etkilemektedir.

Tablo: 3.1. Türkiye'de Farklı Bölgeler ve İşletme Çeşitlerine Göre Sermaye Oranları (%)

SERMAYE UNSURLARI	BÖLGELERE GÖRE İŞLETME ÇEŞİTLERİ														
	İç Anadolu			Karadeniz			Ege ve Marmara				Akdeniz		Doğu Anadolu		
	Hububat	Ş. Pancarı	Koyun Besisi	Fındık	Tütün	Sebze-Meyve Karışık	Pamuk	Tütün	Turfanda Sebze	Karışık Sebze	Pamuk	Koyun Besisi	Hububat	Patates	Bağ
Toprak	63.1	55.5	-	68.9	65.0	52.2	64.5	38.2	25.8	46.9	81.9	-	48.0	72.0	21.5
Arazi Islahı	0.3	0.1	-	0.1	0.3	0.6	1.0	0.5	16.4	3.7	0.7	-	0.1	-	0.4
Bina	9.8	15.3	25.7	10.2	18.6	20.3	12.2	17.9	-	21.3	6.0	22.4	16.9	13.0	6.1
Bitki	1.3	2.6	-	9.8	1.7	17.1	5.0	4.5	21.5	0.9	0.6	-	3.3	2.0	50.4
Hayvan	5.8	9.3	46.9	2.8	3.3	0.8	3.5	1.5	0.3	3.5	1.2	52.1	21.7	8.0	5.7
Alet-Makine	13.4	10.9	0.7	0.3	8.4	7.1	10.0	9.0	8.4	13.6	6.8	0.9	8.1	4.0	9.8
Ambar	4.7	3.7	24.8	3.8	1.0	1.0	0.4	0.4	-	7.3	0.8	21.6	1.7	1.0	4.8
Para	1.6	2.6	1.9	4.1	1.7	0.9	3.4	28.0	0.6	2.5	2.0	3.0	0.2	-	1.3
Muhtelif	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Sermaye Top.															
Borçlar	4.3	2.9	25.1	1.4	15.7	5.0	4.9	3.1	1.8	6.8	20.0	34.3	2.1	3.0	4.8
Öz Sermaye	95.7	97.1	74.9	98.6	84.3	95.0	95.1	96.9	98.2	93.2	80.0	65.7	97.9	97.0	95.2

Optimum ya da uygun sermaye dağılımı; bitkisel ve hayvansal üretim ile tarım ürünlerinin işlenmesi ve değerlendirilmesine yer veren tarım işletmelerinde, aktif sermayenin dağılımının;

**% 25'i toprak,**

**% 25'i bina,**

**% 25'i hayvan,**

**%10'u alet ve makina,**

**%10'u malzeme ve mühimmat ve**

**%5'i de para sermayesi** olması gerekir.

Ancak ülkemizde yapılan araştırma sonuçları, tarım işletmelerinde olması gereken aktif sermaye bileşiminin çoğunlukla gerçekleştirilemediğini ortaya koymaktadır.

Bu durumda **tarım işletmelerinin yeterli işletme sermayesi unsurları ile desteklenemediğini ve işletmelerin sermaye yetersizliklerinin kredi kurumlarınca rasyonel olarak finanse edilerek sermaye eksikliklerinin giderilemediğini** göstermektedir.

# Tarımsal finansmanın özellikleri

- i) Tarımsal üretimin tabiata bağlı oluşu,
- ii) Üretim faktörleri içinde arazinin geniş oranda yer alması,
- iii) Tarımsal işletmelerin küçük ve dağınık olması,
- iv) Krediyi kullanan işletmecinin kişisel özellikleri, davranış ve kabiliyetleri

# Tarımda kredi, kullanımı, önemi ve amaçları

- Kalkınmakta olan ülkelerin çoğunda tarım sektörü **yeterli insan işgücüne** sahiptir.
- Sınırlı olmasına karşın toprak, entansif tarım yöntemleri ile bir dereceye kadar artırılabilir.
- Diğer bir üretim faktörü olan **sermaye**, tarım işletmelerinin çoğunda genellikle **yetersizdir**. Bu yetersizlik, tarımsal faaliyette bulunanların gelir düzeylerini yükseltecek etkin önlemlerin alınmasını ve mevcut rasyonelleştirme olanaklarını, işletmenin çalışmasına uygun rantabl yatırımlarla aktif hale getirilmesini önlemektedir.
- Tarım sektöründe çiftçinin **kısıtlı tasarruf olanakları ile sermaye birikimi çok yavaş olduğundan, öz sermayedeki yetersizlik kredi temini yolu ile kapatılmaya çalışılmaktadır**.
- Tarımsal üretimin artırılması ve çiftçilerin hayat standardının yükseltilmesi için yeterli ve etkin işleyen bir kredi kaynağına gereksinme vardır.



## □ SORUN???

Üretimin artırılmasında bir araç olan önlemlerin (yeterince ve uygun bir şekilde kullanılması girdi kullanımı, bilinçli mekanizasyon, zararlılarla mücadele, kaliteli ve yüksek verim sağlayan ıslah edilmiş bitki ve hayvan türlerinin üretimde yer alması, işletme içi iyileştirmeler ve pazarlama) **nereden, ne zaman, hangi ölçüde alınacağı ve bunun nasıl finanse edileceğidir.**

Genel olarak üretimde kullanılacak sermayeyi sağlamanın ve sermaye miktarını artırabilmenin **iki temel** kaynağı vardır.



Birincisi, işletmenin faaliyet dönemi sonunda elde ettiği gelirin bir bölümünün **tasarruf edilerek öz sermayeye eklenmesi ve bunun üretime yönelik olarak kullanılması.**

İkincisi ise işletme dışı kaynaklardan **kredi** temin edilmesidir.

- ▶ Tarımsal kredi önceleri, tarımsal üretim yapan üreticilerin üretim faaliyetlerini geliştirme amacı ile çeşitli üretim faktörlerini elde etmek ve çeşitli nitelikteki işletme ve yatırım masraflarını karşılamak konusunda öz sermayenin yeterli olmadığı durumlarda, nakit sermayeyi tamamlamak için, doğrudan doğruya üretimde kullanmak zorunda oldukları kısa, orta ve uzun vadeli yabancı sermaye olarak tanımlanmıştır.
- ▶ Günümüzde ise, tarımsal krediye her türlü ayni üretim araçlarının temini ve kullanılmaları ile ilgili kredi ve finansman unsurları dahil edilmektedir.

Kredi belirli bir zaman sonunda kullanma bedeli karşılığıyla birlikte **geri verme** koşulu ile başkasına ait bulunan **bir malı veya parayı** kullanmadır.

Kredi ile yetersiz olan öz sermayenin tamamlanarak işletmede mevcut üretim potansiyelini hareketlendirmek amaçlanmaktadır. Bu grupta toplanan kredilerden beklenen amacın elde edilmesi için, kredi miktarının yeterli ve koşullarının uygun olması gerekir.

## Tarımda kredilerin başlıca kullanım amaçları:

- ❑ Tarım işletmelerinde işletme ve sabit sermaye eksikliklerini ve ihtiyaçlarını karşılamak,
- ❑ Tarımsal üretimin miktar ve kalitesini artırmak,
- ❑ Tarımsal işletme ile ilgili yapı ile tesisler edindirmek ve mevcut tarım işletmesini büyütmek,
- ❑ Küçük üreticiler, tarım kooperatifleri ve bunların üst örgütlerinin fiilen işlemeleri amacı ile arazi edinmelerini sağlamak,
- ❑ Tarım ürünlerinin yurtiçi ve dış pazarlamasını sağlamak ve tarım ürünleri pazarlamasını geliştirmek,
- ❑ Tarımsal ve tarıma dayalı sanayi ile ilgili her türlü girişimlerin kalkınma planı ilkelerine göre yürütülmesi ve geliştirilmesini sağlamaktır.

- Kredi, tahsis yerine göre tüketim kredisi ve üretim kredisi olmak üzere ikiye ayrılır.
- Tüketim kredisinde, krediye konu olan para veya mal doğrudan tüketim için kullanılır. Bu kredinin kullanılması ile bir değer yaratma söz konusu değildir.
- Üretim kredisi yüksek gelir ve hayat standardı elde etme amacı ile üretimde kullanılan kredidir. Tarımsal krediler üretim kredisi grubuna girmektedir.